

Rekenkamerautoriteit of onthouding

De voorzitter van een lokale rekenkamercommissie is opdrachtgever van zijn eigen vrouw voor de eindredactie en opmaak van de rapporten. Die mevrouw, geen lid van de rekenkamer, stuurt vervolgens rekeningen naar de gemeente. De net aangetreden griffier die mij het verhaal vertelde, moet tekenen voor de betaling en weigert dat natuurlijk. Je gaat niet met gemeenschapsgeld je eigen familie inhuren – de beoordeling van de verhouding tussen prijs en kwaliteit van het geleverde is dan immers bij voorbaat troebel. Die voorzitter wordt er bijvoorbeeld persoonlijk beter van als zijn vrouw overdreven veel uren declareert. De rekenkamervoorzitter reageert knorrig: het ging al jaren zo en de vorige griffier deed er nooit moeilijk over. Verder is niet hijzelf maar de rekenkamer opdrachtgever, hij is slechts postbode. Bovendien is de rekenkamer opdrachtgever voor zijn vrouw op dezelfde manier als voor de eigen rekenkamerleden wanneer die zelf onderzoek uitvoeren.

Deze vergelijking gaat natuurlijk mank, omdat die rekenkamer geen familiebedrijf is waar de persoonlijke belangen van de opdrachtgever en opdrachtnemer samenvallen. Ook om een andere reden is deze verdediging echter kwestieus. Er zijn veel rekenkamercommissies waarvan de leden zelf onderzoek doen en de discussie erover loopt al sinds lokale rekenkamers aan het werk zijn. Rekenkamerleden zijn kritisch en professioneel want daar worden ze op geselecteerd. Bovendien zijn het vaak ervaren onderzoekers en je wilt juist die kennis en kunde optimaal benutten. Maar kun je terwijl je intensief samenwerkt elkaar opdrachten geven en vervolgens het resultaat voldoende kritisch beoordelen? Zodra je iemand beter kent, snap je al snel wat hij bedoelt ook al staat het er misschien niet zo helder. Of je snapt het niet, maar durft dat juist tegen dat andere rekenkamerlid niet te zeggen uit angst voor gezichtsverlies. En verder wil je ook de komende jaren nog prettig samenwerken en volgende keer beoordelen je collega's jouw werk. Wordt kortom een intern lid net zo zakelijk benaderd als een extern onderzoeksbureau?

Een argument waarom het wel zou kunnen, is dat de rekenkamer uiteindelijk met zijn rapporten verantwoording aflegt aan de gemeenteraad. Als een rapport vanwege onvoldoende intern kritisch vermogen onder de maat is, zou de raad dat echt wel opmerken. Dat is echter geen steekhoudend argument. Raadsleden kunnen in de meeste gevallen net zo min als collegeleden of de meeste ambtenaren onderzoeksrapporten op technische aspecten beoordelen. Regelmatig zie ik rapporten in opdracht van gemeenten van zogenaamd gerenommeerde onderzoeksbureaus met elementaire methodologische fouten. Vaak blijkt een volledig onbegrip van statistiek geen belemmering om allerlei kwantitatieve analyses te doen en dus foutieve conclusies te trekken. Die rapporten zijn vervolgens ondanks die fouten zonder morren door de ambtelijke of bestuurlijke opdrachtgever aanvaard. Ook de raad kan de kwaliteit van rekenkamerrapporten niet beoordelen.

Wie moet dat dan doen? Misschien moet er een Rekenkamerautoriteit komen die steekproefsgewijs de kwaliteit van rekenkamerrapporten controleert. Die kan dan ook mooi de bonnetjes doorlichten. Dan horen lokale rekenkamers er meteen helemaal bij, want het optuigen van een Autoriteit is reuze hip. Het is alleen wat potsierlijk als er een controlerend orgaan moet komen om controlerende organen te controleren. In zijn boek *Inside bureaucracy* zag Anthony Downs dit lang geleden al aankomen toen hij de wet van de controlevermenigvuldiging formuleerde: "*Any attempt to control one organization tends to generate another*".

Dat lijkt mij niet de weg. Laten de rekenkamercommissies zich onthouden van het zelf doen van onderzoek, dat scheelt een controlelaag. Huur maar gewoon onderzoekers in en wees kritisch op hun voortbrengselen. En ga natuurlijk nooit je eigen familie inhuren, niet voor onderzoek, niet voor opmaak, niet voor andere diensten.

Die bovengenoemde rekenkamervoorzitter verwerkt tegenwoordig de factuur van zijn vrouw in zijn eigen declaratie bij de gemeente. Daarmee is weliswaar duidelijk geworden waar de verantwoordelijkheid ligt, maar dat familiale opdrachtgeverschap blijft bestaan en dus deugt het niet. Zeker een rekenkamer zou beter moeten weten, ook zonder Autoriteit.

Marcel van Dam

Openbaar Bestuur, februari 2010